

TÜRÜK

2026, Yıl/Year: 14, Sayı/Issue: 44, ISSN: 2147-8872

TÜRÜK Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi
TURUK International Language, Literature and Folklore Researches Journal

Geliş Tarihi / Date of Received: 12.12.2025

Kabul Tarihi / Date of Accepted: 05.03.2026

Sayfa / Page: 1-12

Research Article / Araştırma Makalesi

Yazar / Writer:

Prof. Dr. Türker Eroğlu

Gazi Eğitim Fakültesi, Güzel Sanatlar Eğitimi, Müzik Eğitimi Bölümü

teroglu@gazi.edu.tr

Öğr. Gör. Dr. Furkan Balategin Eroğlu

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Türk Müziği Devlet Konservatuvarı,
Müzikoloji Bölümü, Müzikoloji Anabilim Dalı

furkan.eroglu@hbv.edu.tr

İNSAN YETİŞTİRME BAĞLAMINDA ARİFANE DİVANLAR

Öz

Türkiye’de “Dayanışma, Yardımlaşma ve Eğitim Kurum”u olarak nitelendirilen; “Yâran Teşkilatı”, “Seymenlik” ve “Arifâne Divanlar” gibi kurumsal yapılar, çoğunlukla, “Âhilik” ile ilişkilendirilmiş, sanki âhilğin devamı veya bir alt şubesi gibi gösterilmiştir. Oysa bu teşkilatların kökeni âhilik öncesi tarihlere uzanmaktadır. Nitekim, eski Türklerin “Kam” törenleri, Toy ve/veya “Kurultay” adı verilen “Devlet Meclisleri” ile “Kengeş” adı verilen kurumsal yapılara sahip olduğu görülmektedir. Böylelikle, yukarıda saydığımız; “Yâran Teşkilatı”, “Seymenlik” ve “Arifâne Divanlar” gibi kurumların kökeninde “Kamlık, Toy, Kurultay, Tirnek-Dernek, Kengeş” adı verilen yapıların bulunduğunu düşünmekteyiz. Sözüünü ettiğimiz kurumsal yapılar, ilk zamanlar resmî bir kimlik taşıyor ve “Devlet” organizasyonunda görev yapıyor olsalar da zaman içinde evrilerek, resmî otorite dışında, milletin kendisinin oluşturduğu teşkilatlara dönüştüğünü düşünmekteyiz. Bu teşkilatları; yapıları ve işleyişleri itibarıyla; toplumsal dayanışma ve yardımlaşmayı güçlendiren, teşkilat üyelerinin “**kültürleme**” yoluyla kendi kültürlerini öğrenmelerini; dil, inanç, inanış ve davranış kalıpları gibi önemli unsurları benimseyerek sosyalleşmelerini ve böylelikle kültürel değerlerin nesilden nesile aktararak devamını temin eden “Geleneğe Dayalı Yaygın Eğitim Kurumları” olarak

değerlendirmektedir. Bu alışmada; “Yâran Teşkilatı” ve “Seymenlik” gibi kurumsal yapılardan bahisle; “**Arifâne Divanlar**”ın insan yetiştirmeye olan katkısı tartişılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Toy, Kurultay, Kengeş, Divan, Âhilik, Seymenlik, Yâran, Arifâne

WISE DIVANS IN THE CONTEXT OF HUMAN DEVELOPMENT

Abstract

In Turkey, institutional structures such as the "Yaran Organization," "Seymenlik," and "Arifane Divans," which are described as "Solidarity, Cooperation, and Education Institutions," have mostly been associated with "Ahilik," as if they were its continuation or a sub-branch. However, the origins of these organizations date back to before Ahilik. Indeed, it is evident that the ancient Turks had institutional structures called "Kamlık," Toy and/or "Kurultay," which were "State Councils," and "Kengeş." Thus, we believe that the origins of the institutions mentioned above, such as the "Yaran Organization," "Seymenlik," and "Arifane Divans," lie in structures called "Toy, Kurultay, Tirnek, Dernek, Kengeş." Although the institutional structures we have mentioned initially had an official identity and functioned within the "State" organization, we believe that over time they evolved into organizations formed by the people themselves, outside of official authority. Based on their structures and functioning, these organizations as "Tradition-Based Informal Educational Institutions" that strengthen social solidarity and cooperation, enable members to learn their own culture through "socialization," socialize by adopting important elements such as language, beliefs, and behavioral patterns, and thus ensure the continuity of cultural values by passing them down from generation to generation. This study discusses the contribution of "Arifane Divans" to human development, referring to institutional structures such as the "Yaran Organization" and "Seymenlik."

Keywords: Toy, Kurultay, Kengeş, Divan, Âhilik, Seymenlik, Yâran, Arifâne

1. GİRİŐ

İnsan yetiştirme denince akla eğitim gelmektedir. Ne var ki insanlık tarihine bakıldığında örgün eğitimle ilgili bulgular çok eski tarihlere gitmediği gibi, Türk tarihi açısından da durum böyledir.

Türk tarihi açısından bakıldığında, günümüzdeki çalışmaların, bilinenden daha eskilere tarihlenen Türk yazıtları bulunduğunu ortaya koyuyorsa da İslamiyet öncesi dönemde bir örgün eğitim bulunduğuna dair bir belgeye, henüz rastlanmadığı görölmektedir.

Őartların zor olduğu, konar-göçer hayat tarzının yaşandığı dönemde insan yetiştirmenin, örgün eğitim olmasa da “Kültürleme” yoluyla ve “Töre” adı verilen içtimaî (toplumsal) ilkelere-kanunlara bağlı olarak, yaygın eğitim şeklinde gerçekleştiği görölmektedir.

Töreyle dayalı insan yetiştirmede ise onurlu, cesur, dayanıklı, samimi, nezaket sahibi misafirperver, yardımsever ve savaşçı bir insan tipi hedeflenmiştir. Bu hedefe uygun olarak gençlere “Ad verme” uygulaması da dikkat çekicidir.

En eski Türk kavmi olarak bilinen Hun'ların "Savaş Eğitimi", "Hayvan Yetiştirme", "Bağımsızlık Şuuru", "Zenaatkârlık" ve "Ziraat" gibi konularda töreye bağlı bir eğitim verdiği tespit edilmiştir.

Hun Türkleri'nin et, süt, deri ve yün gibi malzemelerden çeşitli ürünler elde ettikleri; kürk, halı, madenî eşya ve kılıç kuşağı plakaları veya teçizat ve koşum takımı, bronz plâkalar, kopçaklar ve düğmeler yaptıkları yolunda tespitler vardır (Ünalın vd. 2008: 94).

Bu konularla ilgili olarak aile içinde başlayan eğitim, usta yanında bir meslekî eğitim olarak da gerçekleşir. Bu cümleden olarak gerek Hun Türklerinde gerekse diğer Türk toplumlarında hayata dair her türlü unsurun, aileden başlayarak, toplumun diğer kurumlarıyla birlikte yaygın eğitim çerçevesinde öğretildiği tespit edilmiştir.

Bu yaygın eğitimin yaşayarak öğrenme, usta-çırak ilişkisi ve toplumda Hakan ve yönetim çevresinde şekillenen bir Devlet töresi ve/veya terbiyesi şeklinde fertlere aktarıldığı düşünülmektedir.

Çocukluğa ve gençliğe önem verilen eski Türk toplumlarında "Savaşçılık" ön planda olduğu için "Alp Kadın" ve "Alp Erkek" yetiştirme konusuna büyük önem verilmiştir.

Alplik meselesi "*Her Türk asker doğar düşüncesinden temellenen gerek Türk erkeklerinin gerekse Türk kadınlarının, daha çocukluk döneminden itibaren alplik kavramının prensipleri doğrultusunda hayata hazırlanmasıyla ilgili bir durumdur*" (Karçığa 2016: 264).

Savaşçı, yiğit, cesur ve bilge insan anlamındaki "Alp" ifadesi, Turgut Alp, Konuralp ve Alparslan gibi yönetici ve komutanların isimlerinde de kullanılmıştır.

Alp denildiğinde, her ne kadar akla erkek geliyor ve kaynaklarda erkek alplara vurgu yapılıyorsa da, Türk anlayışına göre Alp tipinde cinsiyet ayrımı yoktur. Nitekim Kırğızların Manas Destanı'nda geçen önemli bir kadın karakter olan Kanıkey Hanım, Manas'ın eşi sıfatıyla "Alp kadın" tipine örnek olarak gösterilebilir. Keza İskitler'in kraliçesi Tomris Hatun ve Kutluğ Terken Hatun (Kara 2022: 89) da "Alp Kadın" tipine örnektir.

Eski Türk toplumunda formal veya örgün eğitime geçilmesi İslamiyet'in kabulü sonrasında dayandırılır. İlk Müslüman Türk devleti olan Karahanlılar'ın İslamiyet kabulü sonrasında medreseler kurarak eğitim alanında hamle yaptıkları konusunda tespitler vardır. Ayrıca bu devlette bilimin ve bilim adamlarının korunduğu ve desteklendiği de kaynaklara yansımıştır (Polat 2015: 47).

Eski Türk toplumunda, İslamiyet'in kabulüne kadarki dönemde, fertlerin eğitimi geleneğe dayalı olarak sürse de bazı kurumların varlığını göz ardı etmemek gerekir. Bu kurumlar "Toy-Kurultay" (Devlet-millet meclisi) ve/veya "Kengeş" gibi formal yapılardır.

Bu çalışmada, bizim ele alacağımız "**İnsan Yetiştirme Bağlamında Ârifâne Divanlar**"ın kökeninin sözünü ettiğimiz bu kurumlara dayandığından hareketle; bu kurumun yapısı ve içeriği ile insan yetiştirmeye katkısı tartışılacaktır.

Yol ve Yordam

Bu çalışma, "Bilimlik Düşünme Yolu-Yöntemi" itibarıyla Antropoloji, Etnoloji ve Halk Bilimi gibi sosyal disiplinler tarafından bilinen ve uygulanan teorik yaklaşımlardan "**İşlevci-Fonksiyonalist Yaklaşım**"a dayalı nitel bir araştırmadır.

İşlevci yaklaşım, toplumun canlı bir varlık olarak hayatını nasıl sürdürdüğüne dair kapsamlı cevaplar arayan bir okul-ekol olup, en önemli temsilcilerinden biri Bronislaw Malinowski'dir.

Türk kültüründe, geleneğe dayalı önemli birer kurum olan dayanışma, yardımlaşma ve eğitim kurumlarının işlevsel yönleri ve günümüze yansımaları bu çalışmanın amacını oluşturmaktadır.

Çalışmanın yordamı ise konuyla ilgili makalelerin, kitapların ve dijital yayınların taranarak incelenmesidir.

2. TEMEL KAVRAMLAR

2.1. Toy, Kurultay, Kengeş

Toy

Günümüzde toy denildiğinde akla eğlenceli toplantılar gelir. “Toy-Düğün” ikilemesinin kullanımı yanında “toy kuruldu”, “toyumuz var” gibi ifadeler hem bir töreni hem de bu törene ilişkin eğlenceleri ifade etmektedir.

Oysa “Toy” kelimesi esas itibarıyla “Devlet Meclisi”nden günümüzdeki anlamına evrilmiştir.

Toy ifadesinin “Devlet Meclisi” anlamına geldiği hususu, Faruk SÜMER, İbrahim KAFESOĞLU, Bahaeddin ÖGEL, Ahmet CAFEROĞLU ve daha birçok araştırmacı tarafından, mevsuk (belgeli) olarak ortaya konulmuştur.

Bu araştırmacıların yayımları ve ulaşabildiğimiz diğer kaynaklara göre, “Toy” kelimesi “Meclis-Toplantı” ve “Devlet Meclisi” anlamına gelmektedir. “Devlet Meclisi” denilince de devletle ilgili işlerin görüşüldüğü resmî bir yapı kastedilir. Ancak, kaynaklara göre “Toy”, devlet işlerinin görüşülmesinin yanında kimi zaman yeme içme ve eğlence de içerirdi.

İbrahim KAFESOĞLU, “Türk Millî Kültürü” adlı eserinde “**Türk İlinde Teşkilat**” başlığı altında, birinci alt başlık olarak “Toy”u ele almış ve Asya Hun imparatorluğunda Mo-tun devrinden (M.Ö. 209-174) beri, devlet işleri ve dinî törenlerle ilgili olarak üç ayrı toplantıdan bahsedildiğini ifade etmiştir.

KAFESOĞLU, bu toplantılardan ilkinin, daha çok dinî nitelikte olup senenin ilk ayında; ikincisinin ilkbaharda 5. ayda (bugünkü takvime göre, haziranda); üçüncüsünün de sonbaharda yapıldığını ifade etmektedir. Bu toplantılar arasında büyük ve en önemli olanın ikinci toplantı olduğunu belirtiyor.

İbrahim KAFESOĞLU bu toplantıda "Gök"e, "Yer"e, atalara ve diğer tabiat güçlerine kurbanların sunulduğu, at yarışları ve deve güreşlerinin düzenlendiği; Hakanların Kağanlığının onaylandığı veya yeni Tanhu seçimi nin yapıldığı ve yeni yasalar çıkarılabildiği, yönetime yeni yetkiler verildiği; ülke ve toplum meselelerinin görüşülüp karara bağlandığını ifade ediyor. Bu mecliste ve toplantı münasebeti ile hükümdar tarafından verilen yemekte hazır bulunmak devlete sadakat işareti sayılıyor, aksi durum ise, itaatsizlik, isyan mânasını taşıyordu (Kafesoğlu 1998: 259-260).

İlk zamanlar dinî bir teşkilat ve bu teşkilatın toplantısı mahiyetindeki Toy ile ilgili olarak araştırmacıların ortaya koyduğu, Hakanın azledilmesi ve yeni Hakanın bu meclis tarafından seçilmesi konusu “Toy”un aynı zamanda bir “Millet meclisi” olduğunu gösteriyor.

Bu durumda “Toy”un hem bir “Devlet Meclisi” hem de “Millet Meclisi” olduğunu görüyoruz. Bu toplantıların yemekli ve eğlenceli olanlarının da bulunduğu; katılanların hükümdarın mallarını meşru olarak yağmaladığı, bir bakıma hediye olarak aldığı “Yağmal Toy” adı verilen çeşidinin bulunduğu da mevsuktur (Koçak 2020: 155-156).

Kurultay

Kurultay, başlangıçta din töreni, bayram, yeme içme toyu, eğlenme ve yarışmayı da içine alan bir devlet toplantısı idi (Ögel 1982: 74).

Ulaşabildiğimiz kaynaklara göre “Toy” ve “Kurultay” birbirinin yerine kullanılan ifadeler olarak görülüyor. Yani ikisi de “Devlet Meclisi” anlamına geliyor. Aslında bu mecliste milletin temsilcilerinin yer aldığından hareketle; “Toy” veya “Kurultay”ların aynı zamanda bir “Millet Meclisi” olduğu yolunda bir kanaat vardır.

Kengeş

Görebildiğimiz kaynaklara göre, Kengeş ifadesinin Oğuz Türkçesinde “Toy” veya “Kurultay” ifadelerine karşılık geldiği, bu ifadeyle kastedilen teşkilatın “Danışma ve önleyici tedbir alma” maksatlı bir teşkilat olduğu; Kengeş ifadesinin tartışma, müşavere, görüş bildirme anlamlarına da geldiği anlaşılmaktadır.

“Toy”, “Kurultay”, “Kengeş” ve hatta “Tirnek-Dernek” şeklinde adlandırılan bu kurum yapılarının devlet meselelerinin görüşülüp, konuşulduğu; Hakan’ın çalışmalarının ibrası ve hatta azledilmesi ve yeni hakan seçilmesi de dahil, önemli meselelerin karara bağlandığı bir yasama organı olduğu anlaşılmaktadır.

Aynı zamanda yeme içme ve eğlencenin bulunması; bu teşkilatların bir yasama organı olduğu gerçeğini değiştirmemekte; ancak halkın temsil edilmesi noktasında demokratik bir ortam sunduğu da görülmektedir.

2.2. Divan

Sözlüklerde “Divan”; Bir konuyu konuşmak veya görüşmek için yapılan toplantı. Bu toplantının yapıldığı yer. Bir konuyu konuşmak veya görüşmek için bir araya gelmiş başkan ve üyelerden oluşan resmî kurul; divan. Dostlar toplantısı ve sahne anlamlarıyla açıklanmaktadır.

Yukarıdaki sözlük anlamlarına ilaveten evlerde kullanılan, üzerine oturulup sohbet edilen tahta kanepeler; şairlerin şiirlerinin toplandığı kitap veya defter de **“Divan” şeklinde adlandırılır**. Küçük çaplı olan şiir defteri veya kitabına da “Divançe” denilmiştir. Bunların yanında manzum eser olarak 14, 15 ve 16 heceli şiirlere de “Divan” denildiğini biliyoruz.

Yukarıdaki tespitlerden hareketle **“Divan”**dan üç şekilde bahsetmek mümkündür. Birincisi bir kurumun, teşkilatın adı olan divan; ikincisi toplanma yerinin adı olarak, yani toplanılan yer anlamındaki divan; üçüncüsü meclis, toplantı anlamına gelen divan. (KARABULUT, EROĞLU: 2026, 420)

Türk kültürüne ve Türk devletlerindeki yapıya baktığımızda Toy, Kengeş ve Kurultay kurumunun zaman içinde “Divan” ifadesiyle adlandırıldığını görmekteyiz.

Kaynaklar Toy kurumunun “Divan”a dönüşümünü İslamiyet sonrasına bağlamakta; Selçuklu ve Osmanlı devletlerinde “Devlet Meclisi”ne “Divan” ve “Divan-ü Hümayun” gibi adlar verildiğine işaret etmektedir.

Bu konuda Bahaeddin ÖGEL, *“Kurultayın sınırlandırılmış olanları, aslında Selçuklu ve Osmanlı İmparatorluğu’ndaki divan demektir”* diyor (Ögel 1982: 82).

İlgi çekici bir husus da “Divan”ın, Osmanlı Devleti’ndeki idarî yapılanmada: bucak veya nahiye yapılanmasından önce, bunlara benzer idarî yapılanmaya denilmesidir. (“Abdaloğlu Divanı” gibi...)

Bahaeddin ÖGEL Hoca, “Türklerde Devlet Anlayışı” adlı kitabında “Aslında, aksakallılar ile bilgelerden oluşan, bir kabile veya boy şurası da küçük bir divandır” (Ögel 1982: 86) diyerek kabile veya boylarda, yahut oymak, aşiret ve cemaatlarda toplanan şurayı küçük divan olarak nitelemektedir.

Buradaki “Aksakal” ve “Bilge” ifadesi “Arifane Divanlar” ve bu toplantılara katılanları akla getirmektedir.

Türkiye’nin çeşitli yerlerinde “Erfene”, Ferfene”, “Herfene”, “Harfene” şeklinde ifade edilen ve özellikle de Artvin, İspir ve Bayburt’ta “Arifane” denilirken fonetik düşmeyle değişime uğrayan bu ifadeyle “Arifler Divanı” veya “Arifane Divanlar”ın kastedildiğini düşünüyoruz.

Türkiye’nin çeşitli yerlerinde yapılan sıra odaları, akran toplantıları ve benzerleri gibi yeme içme ve eğlence toplantılarıyla “**Arifane Divanlar**”ı karıştırmamak gerekir.

Sözünü ettiğimiz bu divanlar resmî devlet otoritesi dışında; halkın kendiliğinden oluşturduğu teşkilatlardır. Bu teşkilatları oluşturanlar; ÖGEL Hoca’nın sözünü ettiği “*aksakallılar ile bilgeler*”dir. Arifane denilmesinin sebebi ise bu aksakal ve bilge kişilere “Arif” denilmesiyle ilgili olsa gerektir.

Nitekim; Türk kültüründeki dayanışma, yardımlaşma ve eğitim kurumu niteliğinde, özellikle şehir merkezlerinde ve şehir olmasa dahi kültür merkezi niteliğindeki beldelerde bulunan “Yâran” ve “Seymen” teşkilatlarının üyeleri seçkinler, ariflerdir. Buradaki seçkin ve arif ifadelerinin sınıf belirtmediğini de ifade edelim.

Bu teşkilatların benzerleri kır kesiminde görülürse de bunların, daha çok sıra odaları, akran toplantıları ve benzerleri gibi yeme içme ve eğlence toplantılarına dönüştüğü görülmektedir.

Ahilik, Yarenlik, Divan ve benzeri adlarla ifade edilen arifane teşkilatlar belirlenen zamanlarda periyodik toplantılar yaparlar ki bunlara “Divan”, “Divan Meclisi”, “Âhi Meclisi” ve “Yaren Meclisi” denir. Bu toplantıların içeriği itibarıyla bir “Kültürleme” ortamı olması geleneğe dayalı bir eğitim kurumu, bir okul olduğu anlamına gelmektedir.

Esasen omurgasını seçkin kimselerin oluşturduğu bu toplantılara, peyder pey gençler de alınarak yetişmelerine imkân sağlanmaktadır. Aslında bu teşkilatların sosyal yönü dışında, eğitim ve kültür yönlerinin bulunması hem kültür aktarımı hem de Türk tipi veya “Alp Tipi” insan yetiştirme anlamında önemli bir görevi yerine getirdiği söylenebilir.

Arifane Divanlar; kökleri bakımından Toy, Kurultay, Kengeş ve Divan-ı Humayun adı verilen Devlet teşkilatlarına dayalı olan, ancak; “Devlet” otoritesinden bağımsız olarak oluşturulan birer “Dayanışma, Yardımlaşma ve Eğitim Kurumu”dur.

3. ARIFANE DİVANLAR

“Arifane Divanlar” ifadesiyle “Divan” olarak adlandırılan teşkilatların “Ahilik”, Yarenlik” ve “Seymenlik” gibi kurumlarla, çeşitli kültür bölgelerine ait olan; o bölgenin koyduğu adla anılan teşkilat yapıları kastedilmektedir.

Kaynaklara göre, “**Ahi**” ifadesinin 13. yüzyıldan itibaren bir teşkilat adı olarak kullanıldığını biliyoruz. “Ahilik; kişi olarak bir insanın maddi ve manevi tüm ihtiyaçlarını gidermeyi, toplumu ekonomik ve sosyal açıdan dengede tutmayı amaç edinmiştir. Sanat, ticaret, dayanışma ve yardımlaşmayı ön planda tutmuş; köklerini Türk töresinden ve İslam dininden almış bir kurumdur” (Tokgöz 2018: 10).

Ahiliğin esnaflık ve zanaatkarlığa ilişkin uygulamalarıyla birlikte eğitim yönünün de bulunduğu görülmektedir. “...Eğitim; genel eğitim özelliğinde olup bireysel gelişmeye yöneliktir. Ahi zaviyelerinde öğretmen tarafından teşkilata yeni giren gençlere okuma yazma, dini ve ilmi bilgiler, Türkçe konuşma, güzel yazma, musiki dersleri, davranış kuralları, askeri bilgi, spor eğitimi ve edebiyat dersleri okutulurdu. Zaviyelerde eski Türk destanları, Kutadgu Bilig ve Ahi Evran’ın kitapları yanında Fütüvvetname denilen, Ahiliğin Ahlâk Nizamnamesi olarak bilinen kitaplar okutulurdu. Bu eserler yalnız gençlerin değil, toplumun tamamının uyması istenilen ahlaki kuralları içerirdi” (Köktan vd. 2012:178).

Ahilik teşkilatında, teşkilatın yapısı ve düzenine ilişkin yola girme, yol atası belirleme ve şed kuşanma (çıraklık, kalfalık ve ustalık) gibi törenler yoluyla eğitimin sonucu olarak icazetname verilmektedir.

Bu teşkilatlardan biri de “Yâran” adı verilen teşkilatlardır ki; “Yâran” ifadesiyle “Dostlar, Arkadaşlar” kastedilir. “Yâran Teşkilatı” ise dost ve arkadaşlardan meydana gelen bir yapıyı işaret etmektedir. Bir de “Yâren” ifadesi vardır ki, tekil bir ifade olup, “Dost, Arkadaş” anlamına gelir ve “Yâran Teşkilatı”nın üyelerini işaret eder.

Bu durumda “Yâran”; “Bir amaç etrafında toplanmış olanların bütünü”; “Yâren” ise bu bütünün içindeki bireylere denilmektedir.

Yâran teşkilatları çeşitli beldelerde kurulan “Divan”lar olarak ifade edilebilir. Bu divanların teşkilatında, birkaç kişiden meydana gelen yönetim kurulu bulunmaktadır. Mahmut TEZCAN, “Kültürel Antropolojik Açısından Çankırı Yâran Sohpetleri” başlıklı makalesinde yönetici veya görevlileri şöyle sıralamaktadır:

“Çavuş”: “Küçük Başağa”nın yardımcısıdır. Düzeni sağlar.

“Büyük Başağa” Yâran’ın başı. Yâran’ın en yaşlı kişisi olup deneyimlidir.

“Küçük Başağa” “Büyük Başağa”ya oranla daha gençtir. Yârânda ikinci âmir durumundadır. Yârânın bütün organizasyon işleri ona aittir. Yârân onun tarafından yönetilir. Daha aktiftir. Oynanan oyunlar ve bütün ocak işlerini bilir. Bu konularda deneyim sahibidir.

Kurulan Yâren mahkemesinde savcı rolündedir. TEZCAN, makalesinde son olarak da “Yârenler”i genç, orta yaşlı ve yaşlı olarak ifade etmektedir (Tezcan 1990: 402-403).

Bu yapı çeşitli yöre ve beldelerde farklılık arz etmektedir. “Soma, Manisa’da “Bayraktar”, Balıkesir’de “Büyük Baranbaşı, Küçük Baranbaşı, Sohbet Çavuşu”, Kütahya’da “Büyük Yarenbaşı, Küçük Yarenbaşı, Köse İhtiyarı”, Ankara’da “Delikanlıbaşı”, Kırşehir’de “Efe, Saki”, Niğde’de “Yiğitbaşı, Gönüller Ağası, Bayraktar”, Isparta’da “Efrad” ve tabi ki Çankırı’da “Büyük Başağa, Küçük Başağa, Çavuş” (Durdu 2000: 2) gibi isimler verildiği görülür.

Bu da “Yâran”ın bir teşkilat yapısında olduğunu göstermesi bakımından önemlidir.

“Yâran” teşkilatının toplantı ve sohbetlerinde yeme-içme, müzik ve eğlence bulunması bu kurumsal yapıların ve bunların gerçekleştirdiği “Ferfene”, “Erfene” ve “Arifane adı verilen toplantılarını yalnızca, eğlence maksatlı düşünmek isabetli değildir.

Bu teşkilatlar, “Ahilik” gibi “Divan” özelliği göstermektedir,

Bir başka “Dayanışma, yardımlaşma ve Eğitim Kurumu” da Seymen teşkilatıdır. Daha çok Ankara ve çevresinde görülmüştür. Atatürk’ün Ankara’ya gelişinde “Seymen Alayları”nın Atatürk’ü

çoşkuyla karşılamaları ve ona destek olduklarını beyan etmeleri sebebiyle, Türk tarihinde ünlenmişlerdir.

“...Oğuzlardan kalma bir Türk geleneği olan Seymenlik, ... bölgelerini, mahallelerini korumak, ait oldukları yörenin kültürünü yansıtmak, toplu etkinlikleri çeşitli ritüellerle icra etmek olan...Kökeni Oğuz Türklerine kadar uzanan Seymenlik; Ankara kültürü, yaşayışı ve müziğinde önemli bir belirteçtir. Ankara Seğmenleri, dernekleşerek çeşitli etkinliklerde boy gösteren genç-yaşlı temsilcileriyle günümüzde de varlıklarını devam ettirmektedirler” (Aykaç 2021).

Eriştığımız kaynaklara göre, Seymen teşkilatına dair çalışmalarda, teşkilat yapısı ile ilgili sağlam ve bütünlük arz eden bilgilere rastlanmamıştır. Genel olarak Alplik ile ilişkilendirilen bir silahlı birlik olarak ifade edilen “Seymen Teşkilatı”nın teşkilat şeması ile ilgili bir bilgiye de ulaşılamamıştır.

Konu Ankara Valiliği’nin İnternet sitesinde gayet net bir şekilde özetlenmiştir.

“...seymenlik, aralarında yaşa bağlı bir hiyerarşi bulunan ve bununla sosyal ilişkilerini düzenleyen Ankara’ya özgü bir tür sosyal organizasyon geleneğidir. Bu organizasyona dahil olan kişilere seymen denir. Tarihsel kökenine ilişkin kesin bilgiler bulunmayan seymenlik geleneğinin şekillenişinde; Ahilik geleneğinin, kent, kasaba ve köylerin olası saldırılardan korunması isteğinin ve yerleşim birimlerinde bir iç düzen sağlama amacının etkisi büyüktür. Seğmenler arasından sevilen ve sayılan bir kişi "seğmen başı" seçilir. 15-16 yaşlarındaki seğmenlere “yeni yetme”, 35 yaşına kadar olanlara “delikanlı”, yaşlı seğmenlere “kart traş efe” denir.... Kıyafet, takı ve silah, seğmenin görsel özellikleridir. Özel günlerde giyilen bu seğmen kıyafetleri; Osmaniye işliği, camadanlar, altın veya gümüş sim işlemeli kanatlı cepkenler, sırmalı yelekler, diz bağları, tiftik çoraplar, yarım dizlikler, zıvgalar, önü harçlı, kadife veya çuha yelekler, İzmir yelekleri, sekiz gözlü hasır örgülü silahlıklar ve efe kuşaklarından oluşmaktadır. Yemeni adı verilen ayakkabılar, kep denilen başlıklar ve kefiye adı verilen ipek poşular, kıyafeti tamamlayan diğer unsurlardır. Bu kıyafetler seymenliğin Ankara bölgesiyle özdeşliğinin de göstergelerindedir. Seymenlik geleneği, kendi çerçevesindeki sosyal ilişkileri düzenlediği, bölgesindeki oyun ve müzik sanatını sürdürdüğü gibi bu gelenekle bağlantılı el sanatlarını da destekler. Günümüzde Ankaralı sivil toplum kuruluşlarının çabalarıyla yaşatılmaya çalışılan seymenlik geleneği, sağlıklı bir toplum olabilme yolunda iyilik, doğruluk, dürüstlük gibi öğretileri ile kendi katkısını yapmakta, ferfene toplantıları ile toplumun şehir hayatının yalnızlığından kurtularak birlikteliğin önemini kavramasına yardımcı olmaktadır” (Ankara Valiliği, 2026).

Dikkat çeken önemli bir husus, ailelerin çocuklarının yetişmesi için “Seymenlik” kurumuna dahil olan bir “Efe”nin yanına verilerek yetişmesini istemesidir. Bu da bu kurumun hem bir sosyal organizasyon hem de bir eğitim kurumu olduğunu işaret etmektedir.

Unutulmamalıdır ki, alaylar oluşturacak kadar teşkilatlı olan yapının teşkilat şeması ve işleyiş esaslarının olmaması mümkün değildir. Kanaatimizde zaman içinde bu yapı unutulmuştur.

Bize göre “**Ankara Seymenlik Kurumu**” da kökeni ne olursa olsun Ahilik ve Yarenlik gibi bir “**Sosyal Yardımlaşma, Dayanışma ve Eğitim Kurumu**” olup bizim tespitimizle bir “**Ankara Divanı**” olarak adlandırabileceğimiz bir önemli kurumdur.

Başta “Ahi” ve “Yaren” teşkilatları olmak üzere; “Elazığ Harput Divanı veya Divan Meclisi”; “Konya Baranası veya Barana Divanı”, “Balıkesir Baranası veya Barana Divanı”, “Seymen Teşkilatı ve Seymen Divanı”, “Şanlıurfa Divanı” gibi teşkilatlar; tarikat ve cemaat gibi, inanç grupları dışında kalan, “**Arifane Divanlar**”dır.

Bu divanların her birinin Ahilik'te olduğu gibi kendine has tüzükleri ve yönetmelikleri vardır. Kam toplantılarının, “Toy”ların, “Devlet Divanları”nın küçük örnekleri, uzantısı veya informel kalıntısı olarak adlandırılabilen olan “**Arifane Divanlar**”ın kendine özgü toplantıları vardır ki; bunların bir bölümü geçmişteki yapısından uzaklaşarak eğlence toplantılarına dönüşmüştür. Nitekim, sıkça sözü edilen ve konuyla ilgili herkesin diline pelesenk olan “**Kürsübaşı Sohbetleri**”, “**Konya Oturakları**”, “**Barana Sohbetleri**” ve “**Şanhurfa Sıra Geceleri**” ve “**Ankara Ferfeneleri**” bu türdendir.

Ezberdeki anlamı yemekli, müzikli ve danslı işret meclisleri olmalarıdır ki, bu büyük bir yanılgıdır.

Evet zaman içinde bozulmalar şeklinde bu yapıya dönüşmüş olsa da aslı böyle değildir.

3.1. Arifane Divanların Yapısı ve Kuralları

Bu divanlar belirli kurallara göre oluşur ve yine belirli kurallar çerçevesinde toplanarak, belirli konuları görüşürler. Mahmut TEZCAN bu divanların 24 Oğuz boyundan hareketle en az 24 kişiden oluştuğunu belirtmektedir. Ancak kesin üye sayılarının ne olduğu konusunda kesin üye sayıları tespit edilememiştir.

Kaynaklardan ve çeşitli zamanlarda yaptığımız alan araştırmalarından elde ettiğimiz bilgilere göre bu teşkilatların yapısını şöyle özetlemek mümkündür.

- Bu teşkilatların üyeleri seçkindir ki; bölgenin duayenleri (Aksakallar, Arifler), âlimler, hafızlar, şairler, besteci ve icracı sanatçılar ve bunların dışındaki yöre temsilcilerinden oluşur.
- Teşkilatın kendine has yazılı ve/veya sözlü kuralları vardır.

Bu kuralların toplamı Ahilik'te, İnanç Gruplarında (Cemaat ve Tarikatlarda) yer alan insan-ı kâmil, yani iyi insanı tanımlamaktadır.

Divan üyelerinin yetiştirilmesinde hedeflenen tipoloji aşağıdaki özelliklere sahiptir:

- a. Güler yüzlü ve tatlı dilli olmak,
- b. Anaya, ataya ve çocuklara saygılı olmak; yetim ve öksüzlere sahip çıkmak
- c. Dosta ve dostluğa önem vermek,
- d. Bilge olmak,
- e. Hak'k'ı ve Hakikati Bilmek; İnançlı-mümin (*elinden ve dilinden Emin olunan kimse*) olmak,
- f. Vatanperver olmak,
- g. Mert ve Cömert olmak,
- h. Misafirperver olmak,
- i. İline ve beldesine sahip çıkmak,
- j. Devlete ve Millete kayıtsız şartsız bağlı olmak,
- k. Ahlâklı olmak,
- l. Çevreye ve tabiata karşı duyarlı olmak,
- m. Toplum menfaatinin kendi menfaatinin üzerinde tutmak,
- n. İşinde ve sanatında ve de bütün hayatında etik kurallara riayet etmek,
- o. Teşkilat aleyhine faaliyette bulunmamak ve Teşkilatın verdiği görev ve ödevleri yapmak,
- ö. Sözü bilmek; çok dinleyip az konuşmak, dedikodu yapmamak,
- p. Sözde, ahidde, sevgide sadık olmak,

- r. Hataları yüze vurmamak,
- s. Mütevazı olmak, kötülük edenlere iyilikte bulunmak,
- ş. Yaptığı iyilikten karşılık beklememek,
- t. Mahiyetindekileri korumak ve gözetmek,
- u. İyi komşu olmak,
- ü. Başkasının malına ihanet etmemek (Yed-i Emin olmak),
- v. Sabırlı olmak ve öfkesine hâkim olmak,

Bu teşkilatların süreli (periyodik) toplantıları olduğu gibi; belirli bir kurala bağlanmış ani, çağrılı toplantılar da olabilmektedir.

- Toplantı yeri ve zamanı son toplantıda belirlenir.
- Bu toplantılara katılan üyelerin karşılanması ve ağırlanması kurallar çerçevesindedir.
- Toplantılarda (Toy, Kurultay ve Tarikat meclislerinde olduğu gibi) görev dağılımı ve bir oturma düzeni vardır.

- Toplantıya başkanlık eden kişi gündemi belirterek görüşmeyi başlatır.

Gündemde ilk olarak yaşanan ilin, beldenin ve üyelerin meseleleri görüşülür. Sonrasında toplumun diğer meselelerinin görüşülmesine geçilir. Ayrıca, teşkilatın tarihinden ve büyüklerinden örnekler verilerek, katılanlara nasıl bir insan olmaları ve nasıl davranmaları gerektiği hatırlatılır. İnanç ve imana dayalı hususlar; tarihî ve menkabevi şahsiyetler hakkında bilgiler verilir. Hangi konuda kimin veya kimlerin konuşacağı belliyse de üyelerden, adaba göre, söz isteyip konuşanlar olabilir. Bilimden, sanattan ve edebiyattan konuşulur. Şiirler okunarak şerh edilir.

- Toplantının yemek bölümü de vardır. Toplantının yapılma zamanının yaz veya kış olmasına göre yemek çeşitleri farklılık gösterebilir. Eğer toplantı gece ise, yemek dışında, ilerleyen saatlerde “Yatsılık” denilen “Kayıntı” (*Çiğ köfte, cevizli sucuk, pestil, meyve kuruları, leblebi, şekerleme ve benzerleri gibi*) yenir, şerbetler içilir.

- Bu teşkilatların bazı toplantılarında müzik de yapılır. Bu müzikler de belirli kurallar çerçevesinde icra edilir.

- Toplantının sonunda bir sonraki toplantının nerede ve ne zaman yapılacağı belirlenir ve üyeler adaba dayalı olarak vedalaşıp, ayrılırlar.

4. SONUÇ

Bu çalışmada, Türkiye’de tespit edilmiş bulunan ve sembolik de olsa varlıklarını dernekleşme yoluyla sürdürmekte olan, “Âhi Teşkilâtı”, “Yâran Teşkilatı” ve “Seymen Teşkilatı” gibi “Dayanışma Yardımlaşma ve Eğitim Kurumlarından yola çıkılarak “Ârifane Divanlar” konusu incelenmiştir.

Yapılan inceleme sonunda, söz konusu yapıların Türk kültüründeki Toy, Kurultay, Kengeş, Tirnek, Dîvân-ı Hümâyün ve benzerleri gibi teşkilâtlardan evrilerek; “Devlet Otoritesi” dışında bir sivil kuruluş olarak oluştuğu kanaatine varılmıştır.

İslamiyet öncesi Türk kültüründeki, yukarıda sözü edilen, teşkilâtlardan evrilerek oluşan “Dayanışma Yardımlaşma ve Eğitim Kurumları”nın; memleket veya belde meselelerini dert edinen beldenin ve beldede yaşayan insanların genel veya özel sıkıntılarını görüşerek kendi içinde halletmeye çalışan “Âhi”, Yâran” ve “Seymen” teşkilatlarının birer “Ârifane Divan” olduğu düşüncesindeyiz.

Dede Korkut hikayelerinde belirtildiği ve tarihi kaynaklarda ifade edildiği gibi “Toy”, Kurultay”, “Kengeş” ve “Divan” gibi toplantılara katılmanın şartları; katılanların nerede ve nasıl

oturacağı kimlerin ne zaman ve nasıl konuşacağı bir düzen içindeyse; “Arifane Divanlar” da da benzer bir düzenin bulunduğu görülmektedir.

Bu uygulamaların günümüze yansımalarını; “Arifane Divanlar”ın, “Erfene”, “Ferfene”, “Arifane” veya “Meclis” adı verilen toplantılarında görmekteyiz. Toplantılarda memleket, belde, toplum ve şahıs meseleleri konuşulup karara bağlanırken; aynı zamanda yenilip içildiği ve müzik yapıldığı da tespitler arasındadır.

Eğitim açısından bakıldığında ise; bu “**Dayanışma, Yardımlaşma ve Eğitim Kurumları**” içindeki “**Arifane Divanlar**”ın, üye seçiminden toplantı düzenlerine; toplantıda işlenen tarih, bilim ve sanat unsurlarına; davranış kalıplarından gelenek ve inançlara kadar birçok unsuru “**Kültürleme-Enculturation**” yoluyla öğrettiği görülmektedir.

Nitekim bu kurumların kendi üyelerinden beklentileri: Güler yüzlü ve tatlı dilli; anaya, ataya ve çocuklara saygılı; yetim ve öksüzlere sahip çıkan; dosta ve dostluğa önem veren; bilge olan; teşkilat üyelerin saygılı ve sevgili olan; Hakk’ı ve hakikati bilen; inançlı-mümin olan; vatanperver, mert ve cömert olan; misafirperver olan; iline ve beldesine sahip çıkan; devletine ve milletine kayıtsız şartsız bağlı olan, ahlâklı, çevreye ve tabiata karşı duyarlı olan, toplum menfaatini kendi menfaatinin üzerinde tutan, işinde, sanatında ve bütün hayatında etik kurallara riayet eden, teşkilat aleyhine faaliyette bulunmayan ve teşkilatın verdiği görev ve ödevleri yapan; sözünü-sohbetini bilen; çok dinleyip az konuşan ve dedikodu yapmayan birer insan olmalarıdır.

Bu yönüyle de bu kurumların birer “Geleneğe Dayalı Yaygın Eğitim Kurum”u olduğu söylenebilir. Temennimiz, bu kurumların Yurt dışında devam ettirilmesidir.

Kaynaklar

- Aykaç Nilüfer Öztürk (2021). “Söylem ve Temsil Arasında” Ankara İktimaiyat Sosyal Bilimler Dergisi, 5(2), 296-321.
- Kafesoğlu, İbrahim (1998). *Türk Milli Kültürü*, Ötügen Yayınları: 376, Kültür Serisi: 178, Özener Matbaası.
- Kara, Demet (2022). *Kutluğ Terken Hatun*. Türk Dünyasında Alp Kadın Uluslararası Sempozyumu, E-Kitap Yayını, Mayıs, Sayfa 89-94.
- Karabulut Sedef, Türker Eroğlu. (2026). “Türk Dayanışma Yardımlaşma ve Eğitim Kurumlarından Arifane Divanlar”, TÜRKAV Kamu Yönetimi Enstitüsü Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt: 5, Sayı: 2, 403- 436, 02.01.2026
- Karçığa, Servet (2016). “Dede Korkut Kitabı’nda Alplık Kavramı ve Alp Tipi İnsanların Övellikleri” Karadeniz Araştırmaları, Cilt: 13 Sayı: 51, 259- 272, 15.09.2016
- Koçak, Muhammed Emin (2020). “Türk Kültüründe Yağmal Toy: Timurlular Örneği” (1370-1405), Türk Tarihi Araştırmaları Dergisi / Journal of Turkish History Researches, Yıl/Vol. 5, Sayı/No. 2 Güz/Fall 2020 ISSN (çevrimiçi): 2459-0185 ISSN (basılı): 2548-091X
- Köktan Yavuz, Erol Eroğlu. (2012). “Ahilik Kültürü ve Günümüz Halk Kültürüne Yansımaları” Halk Kültüründe İktisat ve Ticaret Uluslararası Sempozyumu Bildirileri, (s. 176-185). Şanlıurfa.

Ögel, Bahaeddin (1982). *Türklerde Devlet Anlayışı*. Başbakanlık Basımevi Ankara.

Tezcan, Mahmut (1990). “Kültürel Antropolojik Açıdan Çankırı Yâran Sohbetleri”, *Erdem*, 6(17), 399-418.

Tokgöz, Zübeyir (2018). *Geçmişten Gelen Işık Ahi Evran ve Ahilik Sistemi*, Rota Ofset, Ankara.

Ünalın Sıddık, Hakan Öztürk (2008). “İslamiyet’ten Önce Türkler’de Eğitim ve Öğretim”, *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 13:2 SS.89–109

İnternet Kaynakları

Durdu, Aydın, Yaran Kültürü, https://www.academia.edu/41511824/YARAN_K%C3%9CLT%C3%9CR%C3%9C (27/02/2026 Tarihinde Saat 16.07’de erişildi)

Seğmenlik Geleneği, Ankara Valiliği, <https://www.ankara.gov.tr/segmenlik-gelenegi> (27 Şubat 2026 tarihinde saat 16.48’de erişildi)